

Pr L116(24m)

A-92

В. АТАМАНЮК

ДА
ЗБРУЧЕМ
ІР
ОЗИ

ПОЕЗИТ
D · B · Y.

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

+

Шифр РШБ(2-4). А92 ГНБ. № 262 5506Автор Атаманюк В.Назва За зброєю грози:
Поезії.Місце, рік видання Х. К., 1930.Кіл-ть стор. 135, [5]с.

-||- окр. листів _____

-||- ілюстрацій _____

-||- карт _____

-||- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

11.06.2003.ММЗ-

elible.nplu.org

ВАСИЛЬ АТАМАНЮК

ЗА ЗБРУЧЕМ ГРОЗИ

ПОЕЗІЇ

РИМИ Й РИТМИ

Державна
Республіканська
БІБЛІОТЕКА УРСР
ІМ. КЛЮК

1 9 3 0

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
ХАРКІВ КИЇВ

Бібліографічний опис цього видання
включено в Літопис Українського
Дідука, Партизанську репертуарі
та інших виданнях Української
Книжкової Палати.

Обкладинка художника Л. Я. Вербницького

*Читачу, напиши свої думки про цю книжку, зазначивши свій
соціально-економічний стан, на адресу Інститут Книгознавства,
Київ, Пушкінська, № 8.*

Укрліт № 16, Д (1241) 1-ша друк. З. 2242—2000. 4¹/₄ л. Ост. 364 А₀

ВЕСНЯНИЙ ДЕНЬ

elib.npuu.org

ВЧОРА

Лежав ще снігу грубий пласт,
І гірко зір сковзав... Не скоро
Цей сонний холод силу здасть.

Але блиснуло, посміхнулось,
Війнуло леготом з ланів,
І так лагідно, ніжно, чуло,
Весняний день розпроменів!

З ЧОРНОЗЕМУ

**Ростуть гіганти кам'яні,
Черкають чолами із грозами,
Спивають сонця проміні.**

**Над степу далями тужними,
Понад могили давнини,
Квітуть квітками кам'яними
Дні більшовицької весни.**

МАМО

За весь твоїй чорний, довгий вік,
Гуло тобі аж в вогку яму
Скимління дзвонів та калік.

В далеких горах ти ні разу
Не чула поклику гудка,
І од старого перелазу
Лиш мрія рвалася пазка.

Про залізницю тільки в казці
Ти чула дивні чудеса,
Між мавок та в відьом на ласці
Твій вік трудящий погасав.

Електрики червоний промінь
Ти бачила в одній грозі,
Та і тоді — не нам на спомини —
То чорт летів на кочерзі.

Матусю, жаль мені до болю,
Що в межах зворів та ярів,
У забобонів у неволі
Твій вік стражденний догорів.

О, як би радісно, щасливо,
Я показав тобі тепер
Життя нового колективу,
Де бог і чорт давно помер,

Де світить лампочка зорею,
Залізний землю оре кінь,
Стремить антена, а над нею
Аероплян пливе в глибіню!

Де над глухим степом убогим
Росте стрункий будівель стан,
І дикі Дніпрові пороги
Скував бетонний Дніпрельстан.

О, що твої казки, матусю,
Убогий сон старих лісів?
В шаленому машини русі
Наш гімн доби новій красі!

ГОДІ

Скиглили чайкою над ковчезем,
До здобутків других народів
Гігантським кроком ми ідем.

Нехай заснуть іржаві струни
Солодких мрій сліпі співці —
Ми радісні творці Комуни,
України нової творці!

ВОНИ В ТЮРМІ...

elib.nplu.org

ДЛЯ НЕЇ ЖОВТЕНЬ ЩЕ НЕ СХОДИВ

Для неї Жовтень ще не сходив,
Вона ще марить про ті дні,
Що сонцем радісним на сході
Їй засвітило в далені.

Вона чека його що ночі
І в кожній заграві пожеж
Тривожно-радісно шепоче:
— Невже, нарешті, Жовтне, йдеш?

І вірить міццю чорнозему,
Що прийдуть дні, пові, не ці —
Потопчуть визиску систему,
Кордонів виглядять рубці.

Для неї Жовтень ще не сховав,
Над нею присмерки одні —
Між поневолених народів
Вона в найтяжчому ярмі!

ПІД'ЯРЕМНІЙ УКРАЇНІ

І. Н Е Х А Й!

Нехай зненависний кордон
Пошматував наш край на части,
Нехай знайшли якийсь закон,
Що нас велів їм обікрасти,

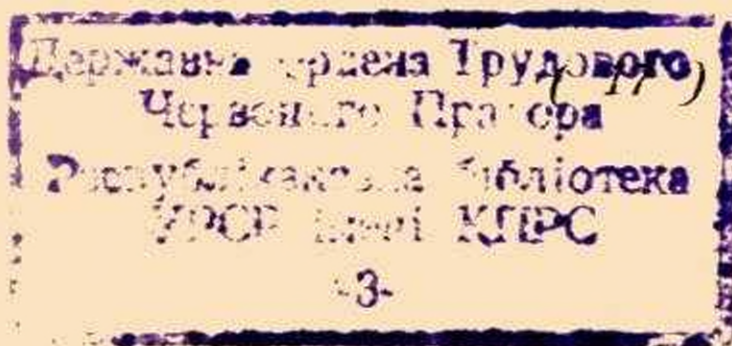
Нехай вирягли нас у ярмо,
Нехай здушили вільне слово —
Ми бунт у грудях несемо,
Неволя наша не надовго.

Нехай!

Нехай!

Вже динаміт

Курить у темнім підземеллі.

І в щент зірве зогнилий світ
І стелі в розписах Ростреллі.

І радість робітничих рад
Бадьоро блисне на Карпати, —
Не здержить нас Варшавський кат,
Ніякі акти,

жодні

пактя!

ІІ. Л и с т

Прийду, прийду до вас, кохані,
Маленька сила і моя
У вашім визвольнім змаганні
Шальки терез перехиля.

Нехай тут воля й право бідних,
Але хіба душа спічне —
Страждання ваші безпросвітні
Болять і тут,

і тут

мене!

За вашою борнею стежу,
І серце

з вашим

б'ється в такт

Ось-ось... і перейду я межу,
Щоб разом ввійти в бій атак.

Прийду, прийду до вас, кохані,
Маленька спла і моя
Буде потрібна у повстанні,
У лютих, визвольних боях.

III. М и й д е м о

Нехай сьогодні ми тривожні,
Нехай ще пробуєм шляхів,
Та ми йдемо.
Йдемо —
І кожний
Вогнем майбуття загорів.

І кожен день — це перемога,
І кожен день — шматок путі,
Що ми проходимо в гурті
До світлозорого нового.

НОТАТКИ ПОЕТА

І (Г а л и ч и н а г о р и т ь)

За межами пожежі
І заграви й луна,
І ворога бентежить
Моя Галичина.

З уярмленого краю
Зриваючи гавьбу,
Примарою блукає
По кресах месник — бунт.

І шляхтич над ріллею
З петлею
страху,
страт —

Лягло на Галилею
Тавро тюремних ґрат.

Смолястими свічками
Горять вночі двори —
Гори, що там не камінь,
Журбо моя,
гори!

II (Звістка).

І тільки десь між телеграм,
Або в кутку дрібним петитом,
Одну з твоїх щоденних драм
В газетних борознах зарито.

Гірке місиво сірих шпальт,
Колюча страва чорних літер...
Печуть слова, немов асфальт,
І сум зроста, як бурний вітер.

III (Весна).

Весна по стрісі, по майдану
Промієнний подих розлила
На сонну землю, як на рану,
Рука її лягла.

І тоне сніг, як сонний спомин,
Що гине в сутінках світань,

А світло безліччю заломин
Вогквій чернозем, чорний комин
Вмовляє

— Встань!

Десь двері скрипнуть і повиснуть, —
Хіба од сонця зачинять?
Задуха й пільма пенависна
Прорвали гать!

ДО ГАЛИЧИННИ

Хіба зберу тепер я сльози
На перехрестях тих доріг,
Куди твій спн їх порозносив,
І де твій біль вогнем горів?

Хіба в піску тепер сицкому
Знайду знесилені сліди
Тих, що верталися додому
І не вернулися туди?

Хіба вкладу в химерну пісню
Твою скорботу мук і втрат?
Словам у строфах стане тісно,
Як і тобі за тінню ґрат!

Хіба зберу тепер я сльози,
Хіба складу тепер пісні,
Щоб розбудити бунту грози
І помсти розпалить огні!

ПОВІДЬ У ГАЛИЧИНІ

(1928)

Куди ж ви, босі та обдерті,
Куди, кудп ви — біжите?
-- За нами чорний подих смерти —
Хіба не бачите -- іде!

За нами злива, бурі й води,
З верхів і з хмар на нас потоп —
І смерть по наших селах бродить,
Стискає нам спітнілий лоб.

В воді втонули всі пожитки,
Як у сльозах усе життя —
На нас нема й сухої нитки,
Немає теплого кутка.

Убогі села, як озера,
А наші стріхи — острівці:
Куди ж ми дінемося тепера
З малими дітьми на руці?

І йдуть, біжать обдерті юрми
З обіймів смерти і руїн,
І б'ють плачем об чорні тюрми,
А з них луною б'є проклін!

З ДЕСЯТИМ ЖОВТНЕМ

В десятий Жовтень України
Привіт вам, західні брати!
І ми і ви цей день зустрінем,
Як промінь близької мети.

З десятим Жовтнем Дніпре, степе,
Брати од плуга й молотка, —
Ми всі працюємо на себе,
Бо вільна трудяща рука.

Ми десять літ не знаєм пана,
Творці життя ми не раби;
Будуєм власними руками
Шляхи новітньої доби.

Нехай ми вивесли багато:
Страждання, муки, крові й сліз;
Ще не одну болючу втрату
Ми понесем за комунізм.

Але прийде, прийде вже хутко,
Не тільки в нас — по всій землі:
Минуться дні страждання й смутку
Для всіх, що носять мозолі.

І за Збручем, хоч що не мовте,
І маловіри й вороги,
Уже встає Червоний Жовтень —
Горять палати і стоги.

Уже встає, в німу руїну
Перевертає панський лад...
Одну Радянську Україну
Збудує він до гір Карпат!

І досвід наш з десятиріччя
Змагань, борні і перемог,
Тобі, країно робітнича,
За срібний Збруч передамо.

З десятим Жовтнем, Україно,
З десятим Жовтнем тут і там —
Ми за Збручем готуєм зміну
В борні замученим братам.

ВЕСНА

До Г а л и ч и н и

Пливуть сніги,
Біжать морози,
Стікає знов струмком вода —
Хіба я винен, що і досі
Нагадую селянський дах.

А як побачу де корівок
Над кляпцем свіжої трави,
То й згадується переднівок,
Що завше весну нам водив.

Дитячі літа незавидні
Зеленим мохом поросли —
Хіба я винен, що ті злидні
Ще й досі держаться поли.

Пливуть сніги, біжать морози,
Стікає знов струмком вода,
А там і досі, там і досі
Неволя,

злидні

і нужда...

ВОНИ В ТЮРМІ

Вони в тюрмі, вони в неволі —
В Румунії,
в Чехії,
в Польщі —
В дупкому неводі славолі
Попівства й шляхтичів.

Вони в тюрмі —
хіба не дзвонять
Іржаві звуки їх оков?
Не то за Збруч —
До Вашингтона
Летється їх кров!

У СНІ Я ГІРКО ПЛАКАВ...

У сні я гірко плакав --
Мій край взяли пани...
Глумилися із мами,
Знущали бідну хлопку,
Побили батогами,
В якусь чудну коробку
Забили молотками,
Неначе до труни...

А я був у кайданах
І бачив, і зомлів —
О, мамо, люба мамо,
Ти страднице землі!

У сні я тяжко плакав —
Прокинувся —

то сви.

Але мій край однаково
Пригнобили

— пани.

НА ПЕРШЕ ТРАВНЯ

I

Горять червоні прапори,
Гарачі крига вкрили юрми —
Пролетарі!
Ваш хід — тривога передбурпа.

За лавами лави жваво ідуть,
Радістю грають обличчя, —
У твердому ходу
Крешеться міць бунтівничча.

Із тисячи грудей поклик твердий:
«Повстаньте гнані й голодні!»
Сьогодні
Шикуються наші ряди.

Горить промінням небосхил,
Цвітуть міста і села, —
За сотні миль
Юрба піснями стелить.

Неначе світою весь світ
Трудящі маси покрили,
Владарі, тремтіть!
Ви на краю могили.

Встає, повстає пролетар,
День волі всесвітньої близько.
Один ще і другий удар —
Розтрощать вашу колыску.

Ще рік,
ще місяць,
ще день...
Хто розгадає годину,
Коли серед крові й пісень
Пролетар ярмо своє скине?!

Утопають в юрбі прапорі —
Свято Першого Травня.
Злидарі!
Хай ятриться зненависть давня!

Нехай розгарається гнів
І міццю тужавіють груди:

Панів
Хутко,
Хутко не буде!

Горять червоні прапори,
Гарячі крига вкрили юрми.
Пролетарі!
Наш хід — тривога передбурна.

1925

II

Сьогодні свято... А там?..
Шляхта, жандарми, шпики...
Затулено рота братам —
Багнети, різки.

У нас тут свято... Скрізь —
Пісні, прапори...
А там — у країні крові і сліз —
Рани старі.

Свято праці... У нас —
Радість, походи, пісні!
А там у цей час
Брати в тюрмі.

Сьогодні свято... Мабуть
Тихцем од патруль
Там трудящі раду зберуть,
Але впадуть
Од панських куль.

Сьогодні в нас свято...

А там..?

Тюрми, кров повсякчас...
Гукнімо братам:
— Ми за вас!

1925

РАНКОВА ПІСНЯ

Земля повернулась навколо,
Ніч замінилась на день;
Іду я до Комсомолу —
Молоді праця там жде.

Бо все капітал усі соки
З тіла робочих, селян —
Готовимо бій ми жорстокий
Всім нашим злим ворогам.

Ми гостримо розум, як списи,
Волю гартуєм, як сталь --
Ми світ капіталу доріжем,
Наш покладем на кістках.

Мерщій же до Комсомолу —
Молоді праця там жде;
Земля обернулась навколо,
Ніч замінилась на день.

1923

ДІВЧИНКА Й МАТИ

Дівчинка в мами питає:

— Де ж це наш батенько, ма?

— Пан у тюрму запроторив.

Пан і жандарм і — нема.

Дівчинка в мами питає:

— Пробі! Що ж тато вчинив?

Мати зідхає печально:

— Край наш забрали пани...

Дівчинка в мами питає:

— Довгож будé та тюрма?

Мати зогнулась, зіднула —

Німа.

І СНИЛОСЬ МЕНІ...

**І снилось мені:... Я виходжу
Вранці на рідні зарінки...
А може... може я скину ту ношу —
Серця пожовклі сторінки...**

**Лози... чабрець... материнка...
Річки хвилястої гриви, —
Розтулилася спогадів скринька,
Уста посміхнулися криво...**

**Блакить нахилилась на верби —
Вилізу - сонця дістану!
Дитинства сліди тут затерто;
Лиш лози, пісок і камінь...**

...А колись, мов квітки над болотом,
Сліди моїх ніжок двіли тут;
Тепер дотлівають вже гнотом
Під панські закопані плити.

Тільки снилось мені:... Мов виходжу,
Ходжу по ріднім зарінку...
Та невже ж я не скину ту ношу,
Що вписалась па серця сторінку?

1924

ДО ДЕСЯТИРІЧЧЯ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА

Багато літ лягло в безодні,
І десять років вже без нього, —
А як усе там, до сьогодні,
І невільно і вбого!

Жандарми водять знов «чупасом»,
І в тюрмах знов соціялісти,
І шпиг за кожним перелазом,
Що й біль свій не вповісти.

І в Яблоніві, в Коломиї,
Де він по тюрмах дні потратив,
Гудулів з ланцюгом на шиї
Женуть за ґрати.

Багато літ припало пилом,
Застигло в чорних згустках крові,
А там і досі хлопа — бидлом,
І досі батогами порють.

Багато літ... В кривавій рамі
Диплом страждань німого хлопа.
Ще й перцем бризнула на рани
«Поступова» Європа.

І от... Як десять років... Знову
Народ попав під панську ласку...
Нам треба знов згадать Франкові
Заповіти і гасла.

Підняти молот із руїни
І бить граніт, що ліг стіною
Між новим світом Рад-України,
І там — Галичиною.

Бо стільки літ лягло в безодні,
Бо десять літ уже без нього,
А там усе ще, до сьогодні,
І невільно і вбого!

ЗА СВОЛОКОМ НА ПОКУТІ

За сволоком на покуті,
І досі тямлю — Миколай
В задимленому золоті
Куняв, як дивний попугай.

Припали ризи порохами
І фарба репалась нераз,
І мухами і молитвами
Вкривав його вечірній час.

Він молитви, немов податок,
Приймав од темних мужиків;
Схилялась мати, гнувся тато —
А син вже гнутись не схотів.

Зняли з клинка. Тепер на подрі
Нудьгує в сіві Миколай...
Не б'ють чолом сини недобрі
Так на гадай та на балай.

А на клинку висить Шевченко,
А далі Ленін змежив зір.
Не вічні визиску обдєньки,
Не поржавів ще наш топір!

І як прийде вечірня тиша,
Зацвіркотить в печі цвіркун,
То душу хлопську вже колише
Майбутнє трудящих комун.

...А скільки мук у спомині:
Той журний шопіт молитов,
І сліпачок на комині,
Дзвизчання мух і тріскіт дров...

1925

ПЕРЕСЕЛЕНЕЦЬ

Дорога, як туга —
Зваблива, німа;
Ми тут на послугах,
А чим будем там?

Ціпок під рукою,
Торбина — це скарб;
— Піду із юрбою
Прихованих скарг.

Цамбалами грають
Стовпи по боках;
А серце нам крає
Невідомий шлях.

Лани, наче книжка,
Розкрились мені, —
Я плентаюсь нишком:
— Сліпі ми, німі...

Дорога, мов кладка,
Тонка і вузька...
Чи жах недостатку
І там нас чека?

Чи праця прокляттям
По ділах світах...
...Цимбадами грають
Стовпи по боках.

Дорога, як туга —
Зваблива, німа —
— Раби ми тут, слуги, —
А там?..

1923

КОЛОМИЙКА

...Полонинко файна,
Ой тото ми за тобою
І тускно і банно.

Там йойкають по кичері
Трембіти, флояри,
Єк легіні увичері
Гудулучки шкварять.

Там журиться сопілочка
Та в зеленій фої,
— Неси, душко, горілочки,
Вип'ємо обоє.

Ходи, душко, в смеречину,
Ходи, файна чічко,
Та постелю сірачвну
Вишиту волічков.

Бо-с сьогодні, душко, вкупі,
Вкрилас ні запасков,
А завтра ті, може, купит
Шандар на любаску.

А завтра ні під ялицев
Зловит їка латка, —
То станеш хоть молодидев,
Вродиш гуцулятко.

Гуцулятко, не ягнятко,
Гуцули легіні,
Ой викурять чорну латку,
Виб'ють до коліна.

Ой, єк не мя, файна любко,
Вже хоть наші діти
Будуть вільними отутка
Грати на трембіті.

РАБИ

Годі!

Годі!

Наче чорні вітрила

Вихром кпин

зневаг

і паруг

Надимає наш гнів

нашу зненависть

силу

усесвітнього панства

нахабний павук.

Наші руки ще змалку

з колиски

з утроби

до тачки приковані
правом
катів —

Ми йдемо запряжені
в катафалку
історії
що їй
наш піт
наша кров
були як Сoty.
Туго напнулись
посторонки
гасла
затруєних
стріл
Набубнявіли
волею
вени —
Вір
вір
вір
Циліндри
корони
коронки
визиску
гніту

і глуму
наш гнів спопелить

і
на пожарищі
задзвенить
як антени!
Тут
там
скрізь
на всіх континентах
морях
суходолах
ми тягнемо
тягнемо
тягнемо
віз
наших злигодень
горя.

Батько
син
онук —
двох кляс
вічні сходи:
одна іде нпми
вгору
до добробуту
зиску
вигоди
а друга —
вниз

до праці
поту
мук.
Годі!
Годі!
Натягнуто лук
Тетиви
в пушках нашої помсти.
Дòсить!
Дòсить!
Набух
капітал
мов кліщ.
Хай бризне
натягнута кров.
Хай!
Хай!
Хай сурмою
смерти
голосить!
Годі!
Лиш гніву
гніву без меж!
Греблі до щенту
до ґрунту!
Ми теж
будемо жорстокі
нечулі
глухі —

ми давно
так давно
ждали
цього бунту!

Хай затопить
Європу
потоп,
хай Америку
Африку
Азію —
хай облізлий
владарів
люб
п'є
п'є
й п'є
і хоч раз уп'єтсья
на смерть
при нечуваній
цій
оказії.

Годі!
Це наш девіз
на півночі
півдні
на заході
й сході.

В певь
в певь потрощати
насилницький віз
у всіх
країн
і народів.

В нас
на лопатках
ганебне
тавро
розтерте
ярмом
і шлицю —
Дайте
дайте
чорну
ворожу
кров --
Рабства ганьбу
змиють
зітруть тільки нею!

Знищим образи
визиск
і гніт —
кров'ю
панською кров'ю
як спиртом

вимиєм дочиста
землю стару
а вогнем
як ганчіркою
вотрем.

І на купу
огядних
брудот
що ще виплює
світ
зостарілий сатрап
Ми жбурнемо
в останній
вогню
ешафот
вкупі з пам'яттю
кривд
і наруг
і скорбот
і саме
найганебніше
саме слово це прокляте:
Раб!

КРИТИКАМ КРИКЛИВИХ КАТЕГОРІЙ

Нехай —

Нехай, кому й набридло
Ідеологічний

чути спів —
Та що, коли там досі —

«бидло»

І

лязг по спинах батогів...

Нехай кому це — трафарети,
Банальна, заялозена нудьга —

Та що ж, як досі там
тюрму,

кайдани

і багнети

Обагрює

народ—слуга.

Нехай це прості,

немудрі вірші.

Хай низка примітивних рям —

Як не горять вони,

то —

все ж незгірше

Присвічують в борні з старим.

Нехай для кого це й халтура,

Кому,

звичайний словоблуд;

Але в тюремних

темних

мурах

Ї вони

в серця завзяття ллють.

І, поки діждемось трибунів,

Що слово — меч свій

мечуть у віки,

Ми всі послужимо

майбутньому,

Комуні —

Послужать їй

і ці,

прості

рядки.

З ГАЛИЦЬКОГО ЛИХОЛІТТЯ

ДО ЛІТОПІСУ ГАЛИЦЬКОГО ЛИХОЛІТТЯ

Не писала мати в поле,
Не писав із поля син —
Сина в полі закололи,
Маму вигнали під тни.

Хата з димом, дочка з військом,
З козаками на Кавказ...
Десь на смітнику російським
Між повій загубить час.

Тільки дерков, наче гусень,
Поміж ран згорілих хат —
В час нужди і заворушень
Спить спокійно, наче кат.

І нема в селі читальні —
Все спалили москалі;
Лиш книжки — пісні пращальні —
Вітер порпає в золі.

Шкандибає почорніла,
Одинока і страшна,
Наче сука здичавіла —
Матв... ма!..

1924

ПО ВІЙНІ

Ждала матуся на сина...

— Ой, де ж це наш кінь вороний?

Вдарили в полі копита,

Коник біжить із війни.

Ждала матуся на сина:

— Ой, де ж твоє, коню, сідло?

— В полі попруги зотіли,

Вихорем дужим змело.

Ждала матуся на сина:

— Ой, де ж твій хазяїн, — мій син?

— В полі, ой, в полі матусю,

Та не одня...

ТРИ БРАТИ

БАЛАДА

Війну скінчили. Впав дар і там і тут.
Додому три браві саодати ідутъ.

Три браві саодати, три брати.
На грудях медалі, на тілі бинти.

Спинилась на річді, на тихім Збручі,
І долі схилили іржаві мечі.

— Хай буде проклята кривава війна!
Яка нас дома жде новина?...

Іде над водою мандрівник здаля
І так до волків сумних промовля:

— Ваш край у неволі. Забрали пани...
— А як моя мати? — питає один.

— Замучили матір. Давно вже в труні...
А другий: — Про дівчину не скажеш мені?

— А дівчину знеславив мазур-колоніст...
Про долю країни двинтар розповість.

І мовив один з них: — Хай гинуть кати!
Годі самим нам у неволю іти...

А другий промовив: — Хай згинуть кати!
Нам треба боротись, помститись іти!

А третій, найменший, не мовив слівця
І тільки вся кров десь пропала з лиця.

Він бият розірвав на грудях своїх
І там од рани старої поліг.

І рештками крові кордон покропив,
Що ділить Україну, що ділить братів

На вільних по цей бік, по той бік —
рабів.

НОВУ РІЗНЮ ГОТУЄ ЗАХІД

I

І знов, Західня Україно,
Гроза зависла над тобою,
Ще кров не зсохла од двобою —
І знов грозить тобі руїна.

Ще не розтанув дим пожежі,
Ще не зрівнялися окопи,
А з «миротворчої» Європи
Вже потяглись військові стежі.

Твоїх синів погонять знову —
Нові повернуться каліки...
Невже тобі отак навіки
Губити силу, мов полову?

О, ні! Доволі мук і тюрем,
І геть війни гидку примару!
Ми проти нового пожару
Повстанемо залізним муром!

II

...Порізали, помежували
Помежи панські три держави,—
Вірлам, вовчицям і соколам
Оддали народ у неволю.

Дністер і Черемош і Тиса
Плачі братів моїх колише,
А загал помсти, наче порох,
Згортають звори Чорногори.

Десь у Варшаві, в Букарешті,
Вогонь війни нової креслуть,
Торгують там життям робочим,
Немов на біржі м'ясом, ключчям.

Сумні, тривожні линуць вісті:
— Війну, війну кують міністри.
Але хоч гніт палать в Лондоні,
То вибух скрізь буде — червоний!

III

В долоні знов нам тиснуть кріса,
І знов штовхають брат на брата —

За лорда, графа, чи маркіза
Мільйони підуть помирати.

Димлять десь знову порохівні
І бризла кров, немов печатка;
Але з нас кожен чуйний жовнір
І кожен завше з нас на чатах!

Досить ридань рідні робочій,
І сліз сиріт, скиглінь каліки —
Ніхто, ніхто війни не хоче,
Бож крові вже пролито стільки!

Але нам тиснуть кріс в долоні —
Ну, що ж, ми зброї не одсунем;
В пролетарів нема кордонів,
Коли вже бій, то — за Комуни!

ЗАОРАНІ МЕЖІ

elib.nplu.org

ЖНИВА

I

Росте і сніє стиглий колос,
Жита — мов хвиля золота;
В обід читає хтось на голос,
Як бореться Кьтай.

Лягли на поле буйні гриви,
І гостро їжиться стерня;—
Не стерпіли неволі рифи —
В Мароко йде борня.

І знов блисне жнивварки криця
Поміж похижених житів,
До праці знову стане тридцять
Колишніх наймитів.

Ростуть рядами жовті коши
Неначе горді вартові;
Нехай володарі Європи
Женуть полки нові,—

Та не подужають Мароко,
Вже не засне Китай,
Бо наймитам тут стільки років
В степах ростуть жита!..

1925

II

Нагнулись росяні жита,
На межах перепілка;
Прийдуть, почнуть он там з кутка,
Почнуть із понеділка.

Солома сонно ще зідне,
На гостру косу ляже,—
Женді під соняшним вогнем
Печуться, мов на пляжі.

Блищить косарка, як срібло,
Чоло аж піт полоще;
Вже стільки хліба полягло,
А скільки зожнемо ще!

Промчать блакиттю літаки,
А паротяг житами,—
І все це з нашої руки,
І вашими руками.

Зіжнем жита, зберем зерно —
Республіка в безпеці:
Не задушить Європі знов
Бунтарської фортеці!

1925

III

Журиться жито під жаткою,
Клонять колосся налите,
Десь перепіловька падає:
— Ой, де ви, розгублені діти?

З перевеслами ходять в'язальники,
А сонце аж капає в'оском;
Нема економів, начальників —
Лани перейшли до волгоспу.

Засівають снопами лебелими
І копами лан колективу,
Покривають піснями веселими
Багате республіки жниво.

Хай хмуряться слті ображені,
Хай сердяться панство багате;
На всесвіт ми трудящим скажемо:
— Пора і для себе вже жати!

...Журиться жито під жаткою,
Клонить колосся налите,
Десь перевілонька падькає:
— Ой, де ви, розгублені діти...

1925

СІНОКІС

I

Трава прив'язана на сонці,
Коса покоси стелить;
Бренить бджола в солодкій бронзі,
Пурхає з трав метелик.

Калачики, горішки — квіти
Заплуталися в травах,—
Сковза на гострих косах літо
І сонце їсть, мов страву.

Солодко-п'яний запах полем,
Щуршать крізь сон покоси:
Минув наш вік, і степом голим
По нас затужить осінь.

Дзвепить коса, цвіркун тріскоче,
Тремтить сухе повітря,
Тече гарячий піт у очі —
Дихни, подуй, о, вітре!

А вітер спить, охляв, зварився,
Бо цвіркун і снека;
Покоси рівно простяглися
У степ ген-ген далеко...

1925

II

Падуть на камінь перші краплі
І віє порохом з різлі,
Забігали граблі незграбні,
Зашелестів сухий поліг.

Росте в купках пахуче сіно,
Приймає стіг за пластом пласт,
Аж підгинаються коліна,
Поки на стіг його подасть.

Затихла пісня, тільки регіт
Пурхне, як пташка, тут то там,
Проразливий сорочий скрегіт
Передразнить дівочий гам.

Падуть на сіно мокрі краплі,
А вітер рве хустки з голів.

Інначе гострий посвист шаблі
Із хмари грім гукає: — Піі!

Горять, як схід, дівочі лиця,
І пахне тіло, піт і кров.
Лягла остання в стіг кошиця,
Тепер —
Лий, дощик, здоров!

ДО 8 БЕРЕЗНЯ

Товаришко! Жінко-селянко!
До пізньої ночі од раннього ранку
Ти тяжко працюєш і в хаті, і в полі,
У вічній турботі, в роботі й недолі —
Ти прагнеш зазнати хоч крихотку світла,
Щоб радість хоч раз і для тебе розквітла.

Товаришко! Жінко-селянко!
Ти подруга, мати, коханка і нянька
Глухого села і всієї країни,
Народ на своїх колихаєш колінах,
Ти вчиш його мови, звичаїв і пісні,
Торуєш до щастя дороги незвісні.

Товаришко! Жінко-селянко!
Мідна у недолі, тверда як повстанка.
З робочим жіноцтвом всесвітнім у злуці —
Підеш до майбутніх нових революцій,
Що визволять працю, що визволять жінку:
Борця в боротьбі і друзів спочинку.

Товаришко! Жінко-селянко!
Вітаю хвилину твого світанку.
Вітаю твій день світового єднання!—
Кінець темноти та дрімання.
Ти встала — і наша подужчала лава.
Хвала тобі, жінко! Пошана і слава!

1924

НОВЕ СЕЛО

З і щоденника селянина

*Цвітуть сади, біліють хати,
А на горі стоять палати...
Т. Шевченко.*

1

Було...

Палати вартовими

З ціпком стояли над селом...

Тепер...

Неначе б хто їх вимів

З села горючим помелом.

Ще де-де на горі огарки

Неначе чорний струп стирчать;

Колпшні панські закамарки

Таврує згарища печать.

А як біліють ще будинки

Серед старих, густих дерев,

То в них не шалі, а косилки,

І пан вже шкури не здере.

Великі вікна не регочуть
Над темнотою мужика, —
Селяне вчаться так охоче,
Хоч до пера важка рука.
Не тим, не тим палати стали,
Селяне стали теж не ті...
За революцію вмирали
Не даром хлопці молоді.
Нове життя бренить степами,
В хатах між квітами вишень,
Село ясними голосами
Нових співа пісень.

2

Ой, ти, романтико вкраїнська,
Козацтва, меду, бунчуків, —
Розрадо ти пуста — пустісінька
Голодних мужиків.
І що твої списи, талари,
Одвага тисяч козарлюг,
Коли пани, мов яничари,
Народ давили без жалю?
І що твої універсали
І пах отаманських печень,
Коли в ярмі тоді стогнали,
Як десь ще досі стогне чернь?
Ой, ти, романтико — оманю,
Шовкова сітко багачів; —

Село корявими руками
Порвало пута із парчі.

3

Ой, бідний я,
    Та й один,
Та батрак,
    Батрацький спи, —
Де подінусь,
    Де піду,
Де втоплю
    Свою біду?
Ой, піду я
    В комнезам,
Та буду я
    Вже не сам —
Там багато
    Бідноти:
Та утворим
    Колектив.
Дада землю
    Влада Рад,
Та заведа
    Правий лад:
Хай панам,
    Неробам — гріб,
А бідняк —
    Їсть сам свій хліб!

Коллективом
Панський лан
З'орем краще,
Ніж той пан;
Краще діло.
Менше сил, —
Вже пани
Не тягнуть жил.
Вільно їй радо
Станем в ряд:
— Хай живе нам
Влада Рад!
І полетіть
Пісня з нив:
— Хай живе наш
Коллектив!
Ой, піду я,
В комбезам,
Та не буду
Більше сам.

4

Нові настали дні... Новим
Повіяло по селах...
Та ще не зовсім згинув дим,
Не вщерть розбито келих.
Панів нема... Це так. Проте ж...
Наживи дух не вимер,

І з неприораних ще меж
Росте злоба незрима;
Ще в білій хаті глнтая,
Під стріхою із бляхи,
В куточках дні старі гостять,
Немов одстали птахи.
Вороже зиркає куркуль
На комнезамський посів...
Біднядька ниво! Ну ж, дошкуль,
Що інша ти, ніж досі!
Що краща, ніж у багача,
Не знаєш кривди вбогих,
І даш голодним калача
Пшеничного, м'якого.
Біднядька ниво!..
Новий світ
Плає твоїй чорнозем.
Та ще зостався на розвід
Де-де бурян і досі.
Іще із церкви дзвоном піп
Жене тобі загвбіль,
І навіть бідний, що осліп,
Напевно крає скибу.
Іще...
Та що! Іще не край
Старому безголов'ю;
От-от — і пакосний глнтай
Уп'ється вбогих кров'ю...

Село старого не жаліє —
Дощі обмили давній бруд;
Де палац був — там вітер віє,
А над шляхом стоїть Сельбуд.

Сховалась церква поза липи
І вужчає старий паркан,
Пливуть, мов хвилі, чорні скиби —
Заоре й двинтар комнезам.

А за Сельбудом, де всі стріхи
Зібралися, немов на сход,
Біліє школа з-між оріхів,
І тягветься туди народ.

Старі та юні діти степу
Гризуть наук туге зерно:
— Тепер робитимем на себе.
— Були пани — не будуть знов!

А вечерами у Сельбуді
Газети, лекції, книжки...
Моя Вкраїно! О, мій люде!
Забиті, темні мужики!

Ви вже на певнім шляху світла, —
Минули темряви поріг.

Хоч ніч дощенту ще не зблідла,
То вже горить огонь зорі.

В Сельбуді, наче в дужім горні,
Кується вже нове село,
Куються лави необорні
На куркуля, наживу, зло.

Село старого не жаліє —
Дощі обмили давній бруд;
Де палац був, там вітер віє,
Освіту сіє тут Сельбуд.

6

Село росте, цвіте. В державі
Несе роботи пай.
Селянська міць що-день тужавіє,
Міць молота й серпа.

Жінки, несміливі рабині
Вогню в печі, горшків,
Ізогнуті простують спини,
Стають до лав творців.

Нове село, і нові люди,
Шляхи до ясних мет;
Це жінвідділи, це Сельбуди,
Це голос книг, газет.

Далекі села, мов кптвцю,
Нитками із письма
Газета в'яже зі столицею,
З ядром робочих мас.

Газети в нас — це сіть артерій,
Годує думку мас;
Рядками літер на папері
Шикую в лави клас.

Село підводить слух до мови
Своїх книжок, газет —
Вже бідняка багач не зловить —
Селькор його гризе.

Селькор — новий борець зі степу,
Герой землі, полів,
Він розкриває і беребить
Зловжитки куркулів.

Селькор — це новий будівничий, —
Борець і вартовий...
Моя Україно! Ближче й ближче
Твій день ясний!

Ніч.

Як ворон.

Десь за тинном —

Торох...

Там,
в Сельбуді,
Над писанням стінгазети,
Диспуті багатолюднім
Про жнива,
Шангай,
Бюджет —
Загуляв до пізніх зор
І бреде
один
вночі
селькор.
Думка б'ється
чітко,
гостро:
Завтра допис
Про Юхима-куркуля,
Що првсвоїв...
Постріл.
І —
за тином:
— Ха! ха! ха!
Звоювати хтів, небоже,
Куркуля?!
Ніч сліпа.
А комусь — видно.
За багачем
Хтось пустився навздогони.

Із селкора кров тече —
...холоне.

Трапився юний коммоледь —
З села, чи з околиці, --
Випадковий свідок,
Що видів і видав...

8

Поховали селкора,
Багача закували...
Ще зісталось по норах
Ворогів тих чимало.

Та на місце героя
Вийшло десять, вже свіжих;
Вони рани загоять,
Ворогів тих доріжуть.

Вони мряку розгонять,
Вони світло посадять;
О, селкоре червоний,
Трудівнику Радвлади!

9

Немов примарились примари:
Микола, німці і гетьман,
Шкуро, Петлюра і Денікін,
Махно і безліч, безліч банд.

Насильство, кров, огонь, грабунки,
Немов страшний руїний гряд,
Пройшли над селами України
Туди й назад, туди й назад.

І після довгих літ змагання
Розвіяв вітер дим і згар,
І на руїнах давніх тюрем
До праці станув пролетар.

І плуг порізав сірі стерні,
Нове зерно з землі зійшло,
І ясно, радісно зітхнуло
Батрацьке звільнене село.

О, бідні села незаможні,
Що гнулись в ярмах сотні літ,
Робітники степу України,
Ви перші вільні на весь світ.

Ростіть і квітніть, наші села,
В єднанні, праці та в добрі,
Хай всіх в Радянську спілку кличуть
Червоні наші прапори!

ЩО ДЕНЬ НЕСЕ...

elib.nplu.org

КУЧЕРЯВИЙ РАНОК

Кучерявий ранок
На тарілці блакитного неба
Підніс кружечок злотний
Дневі —
— Щасливий будь нам, дне!

А день метнув кружечком вгору,
Мов диском давній грек,
Що тільки хмурий вечір
Впіймав кружечок той на горах,
Як він котився в море,
І передав таємні ночі:
— Будь ти хоч ласкава до нас!

1923

В ДОРОЗІ

Поле по цей бік, поле потойбіч —
Тільки ті рейки, мов близнюки.
Мчить ся наш потяг, наче по здобич,
Мчить за щоденним хлібом гірким.

Стеляться пари білої клуби,
Наче кошачий збурений хвіст.
Що ми там знайдем, що ми загубим --
Хто розповість?

Лпнуть до вікон білі сніжинки,
Борозди білі вкрили різлю,
Наче на плечі любої жінки
Чоло до шибки я притулю.

В такт коливаються, скачуть вагони,
Бляшка бряжчить десь, вісь десь рищить.
Наче минулі дні навздогони
Споминів дротом зшиті стовпи...

Поле по цей бік, поле потойбіч —
Тільки ті рейки, мов близнюки.
Мчить наш потяг, наче по здобич,
Мчить за щоденним хлібом гірким...

НАРОДНІ ПІСНІ

Я вже пісень тих не тямлю.
Я вже забув ті слова...
Тепер
Репертуаря ансамблю —
Пісня нова.

Але іноді вечером тихим,
Як у хаті нікого нема,
Чую голос хрипливій Юрихи:
— Ой, ходив чумака...

Іноді в північ глуху, бездонну,
Як сон тікає з очей,
Співає матуся моя похоронну,
І так у серці пече...

Але іноді пісня забута
Давніх дитячих літ,
Дзвенить у душі ледві чутно,
Тягне, манить, мов магніт.

І тільки мелодія ніжна,
І тільки одривок її...
Незабутня забута пісня
Вчувається часто мені.

1924

ПАЛЯГЛИ ЛІТА...

Налягли літа на літа,
Немов сторінки у книзі старовинній...
З-під тупого днів дозота
Визерунки сердешної скрині.

Що розгорну сторінку яку —
Віє двілю, і пилю, і молю, —
На життя забутім току
Всі утіхи втоптаза недоля.

І я, немов та палітурка,
Чорнію і старію з ноші,
Доки десь на архівних підмурках
До решти вже час припорошить.

Може тільки... колись... із майбутнього вирне
Акуратний старий архіварій,
Йї випадково забуття моє мпрне
Потурбує шклом окулярів...

Налягли літа на літа,
Сторінками у книзі старовинній.
З-під тупого днів долота
Визерує сердешної скрині...

1924

Знову

І знову спомини встають
Про ту заімшену, соснову,
Десть вдалені пропазу путь.

Волюки з вовни поруділі,
Дзюбаті в зморшках постільці,
За ними довгі в полі милі,
І плюскіт хвилі на ріці...

Таке,
Що й споминати би не варто;
І не глибоке й нетривке,
Не винести йому вже гарту.

Але було. Немов печать
Полущена і полиняла,
Що нею десь якась там знать
Бабусі волю дарувала...

ПОХОРОННА

Мих. Остащуківі.

...Багато на світі стежок і доріг, —
З нас кожен проходить своєю...
Як вогник життя у грудях догорів,
Зотлієм як гніт під землею.

Закрите нам темне, таємне: звідкіль?
Незвісне нікому з нас: Потім...
І що наші радощі, смуток і біль?
Не гнітеся, друзі, скорботі!

Багато в житті було скрут і невдач —
Все винесли трудящі плечі,
Минулися радощі, змовкне цей плач,
І вкріє могилою вечір.

І скажуть безмовно холодні уста:
— Прощай! Прощавайте, громадо!
В роботі між вас я ні раз не одстав,
Тягнув свою тачку до впаду.

На краю могили останнє: Прощай!
Останню сльозу в такім смутку...
Останнє тепло і прихильність і жаль
В останню землі малу грудку...

НА ТРАМВАЇ

Трамвайні рейки — гострі струни,
Про них коліщатами лірний мотив;
Червонопикий нецман трутнем
В робочих щільниках сидить.

З дзенькотом двері в одвірки:
На милицях дитячий кістяк —
В м'якоту глухої гутірки
Вістрям пісні співак.

Об ясні шибби трамваю
Дзижчать слова, як бжола;
Голови в комір ховають,
Кому пісня цвілю на серце лягла.

Голос грудей сухохлих
Немов об мильцю мильцею;
— Ну, не дають, утікай, щоб не бля,
Не гукнули міліцію.

На кермі дзвінком машиніст —
Кондуктор: — Кому ще квитка?
Домами, як хусткою, місто
Злидні і розкіш віта.

Заплутався в петлях із дроту
Залізно-шкляний віз;
Серце людське, щедротне,
Який тебе досягне спис?..

1923

ОСІННЯ ДУМА

Ой, післав ранок
Вітра-вітряного
Розшукати брата дорогого,
Сонечка золотого...

Та що кинеться вітер до бору,
Закляклі дерева хором:
— Ой, вітре-брате,
Нема, не видати
Сонечка теплого...

Та що кинеться вітер до поля,
Порожні стерні заговорять:
— Ой, вітре-друже,
Даремне тужиш
За сонечком ясним...

Та що кинеться вітер до міста,
Зустрінуть димарі свистом:
— Даремне тобі повідати,
Никати-шукати
Тут сонечка красного...

Та що кинеться вітер до хмари —
Хмара з вуст ні пари:
Розстигається,
Загортається,
Ясним сонечком утішається...

1923

ВЕСНЯНЕ

Краплями крапає дах,
Струмками стікають сніги;
Вітер біжить по слідах:
— Куди ви, морози, куди?

Вітер у вітті завив:
— Ой, де ви, де ви, ой, де?
Небо несе корогви,
Сонце на свято іде.

Пахом зідхає земля,
Подих встає, наче дим:
Хтось на дивних кораблях
Небом пливе голубим.

...Небом веслує весна,
Зіма тоне снігом внизу.
Я — мов одвічна земля —
Все те на серці несу...

1924

ПІЗНІЙ ГІСТЬ

І р о н і я

Хтось пізно постукав до мене вночі:
— Впусти і потіш і мовчи.

Поскрипнули двері, дихнув холодок,
І стільки тривожних майнуло гадок.

— Не бійся. Пробач на цей раз. Не вурчи.
Я... випив сьогодні і хочу спочить.

А п'яному, звісно, і море у брід,
І в кожній він хаті проспиться як слід.

РЕЛІГІЯ

І Магомета і Конфуція,
Будду й Христа —
Здула всіх революція,
Як павучків з листа.

Слова таємні, темні міти,
Дурман століть —
Кого ж у нас їм ще зогріти,
Кого дурить?

Природи тайни вже одкриті,
Ми з нею віч-на-віч.
І нащо тут церковний тріпотих,
І чад од свіч?

Куди ж би і в яку щілину
Сховатися богам?
Небом,
                    землею,
                    і підземеллям лише
Людини гам.

Обсипались чорні зілеї
Далєких віків.
Ні! З Гализеї
Сон рибаків...

Снила людина
Та не про бога,
Та не про рай —
Правди і хліба,
Праці для себе,
Спочинку
Дай!

Не з фоліантів давно перетлілих,
Не серед присмерків змурих стовпів
М'яз і умів
Схований зародок сили.

Порохом, попелом, пилом
Припадуть попів полки.
Сказала людина:
— Ми все пересилим

Рухом розуму,
Рухом руки!

І хто ще винні: — Боже!
Яка нудьга!
А кажуть:
Є ще князі десь і дожі —
А може —
Каяфа і Пилат.

Пережитків порохна,
Гнила старовина...

ОДВЕРТИЙ ЛИСТ

Читає ченчик в келії

Не рік,

не два,

не три —

І жовкне шкура, наче біблія,

І волос сивіє —

Уже й старий.

...Христос родився,

вмер,

воскрес —

Христос чудес

Творив...

Читає ченчик вік увесь —

Гребе

В книжках святих
Не рік,
    не два,
        не три...
Читає він —
І так привик
До бога,
    біблії,
        чудес —
Що й сам повірив,
Що колись
Усе те діялося
    Десь...
Так привикав бо цілий вік —
Не рік,
    не два,
        не три —
І раптом вир:
На монастир
Прийшли більшовики.
Мужик
    вже
        не мужик.
Бо вже не темний,
Не покірний,
Він —
    Зухвалий,
        Невірний —
— Більшовик! —

Прийшли
І вгодників-сараків
З раки
Підняли,
розкрили
при усіх,
А там —
папер,
ганчірка,
вата.

Глум і сміх!
Поглянув ченчик
[А він вірив!
Один дурень
На сотню шахраїв.]
І глянув ченчик,
Протер очі,
Рясу зом'яв,
Потолочив,
Ще й плюнув:
-- Отже я морочив
Розум стільки літ.
Брехня святі,
Брехня пощівство —
Чи ж не брехня саме різдво?!
Тож не сто літ,
Не двісті —
На ошуканцях
Християнство цвіло!

Підтяв волосся
Старий чернець
І навпростець

В село:

— Хоч працювати я одвик,
Забув, мабуть,
Та праця —

Єдиний чесний труд.

І написав у «Більшовик»:
— Я вірив змалку, що є бог,
Служив йому сім літ —
Сьогодні бачу: все брехня —
Релігія, чернець і піп.

Так і пишiть,
Щоб всім, усім, усім
Розвіявся туман.
Годі гнутись темним

Покірником!

Я кинув келію і йду
Працювати на себе сам,
Безвірником...

Колишній отець Іван.

**З ПОЛЬСЬКОЇ
РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ПОЕЗІЇ**

ЗАРУЧНИКИ

(Бруно Ясенський)

Світ
повиснув
на числах
як на балці тягар.
В кожній лінії — крик чийсь не стих!
Тільки нас
тільки нас
як безцінні сигари
затулизи
в шкатулках глухих!
Тільки нас
тільки нас
з кров'ю й кістю людини
як живії відсотки їх рент

затузли
як в сейфах своїх мас непалимих
в чорних хатах
бить лобом
ущент!

День
щодня посила нам
ніч
премудру сноборку
З пальців холод і чари пливуть —
Десь
за муром
леє город чорних юрем махорку
в люльках фабрик
майстерень
і гут.

Довго в них народ згорав на попіл
до кости
Скаргу димом
І небо вколов —
Впертим кашлем
раптовним
і хрипливим
як постріл
прийде ж певно
вихаркати
кров!

В снах їх
скачуть

щурами
руки хтиві і гладкі
в зливі векслів
банкнотів
і карт
Всі, всі речі на світі
мають грубу підкладку
нашу кривду
коряву
як згар.

Мурашки пам на атоми всесвіт
розкрали
і помітили:
котрий і чий —
І в мурашниках ваших
Наші хати — примари
вже стирчатимуть завше
як кий

Нам за вікнами грає вічний відплив
і приплив
гамом крапель
докучним
і злим
Нудний танець порожній
літ злочинних і звиклих
ландюгом був із осені й зим
О! коли вже
сиренами хрипких жайворонків
всіх весна привітає таки?

На Павяках
в Бригідках
по Лукищах
на Вронках
ми чекаєм
чекаєм
роки!

Прийде день ваш —
о юрми!
і днів мертвих клітини
рунуть
здані свиням на їство
Так ми вирнем
на хвлях ваших м'язів
на спинах —
нас шість тисяч Allain-ів Gerbault!
Буде зверху
над нами
як в дзеркалах
мигтіння —
тріск од ламання льоду і форм
По тіснинах
затоках
з найлюдніших в пустині
нас ганяти
кидатиме
шторм

Прийде час
прийде час

що порушить вагою
Ще лиш рік
ще лиш день
ще лиш пів —
Може нам власне
нам
стати краплею тою
що заважить
потягне їх
вділь —
В гамі зойків протестів
зливів слів-червоточин
порожнечу зглушаючи фраз
ми руками у крові
в чорні стіни грюкочем:
О! — відкрийте!
Відкрийте!
Вже час!

ОСТАННЯ ВІЙНА

(Владислав Броневскі)

1

Годі!

Час вже скінчити.

Годі кричати «Слава!»...

Гляньте:

армія йде недобита

та, що за вас воювала.

Дивуєтсьь?

Загубилисьте голови?

І всім таємно не вперве:

чи буде війна в нас на ново,

чи тільки зроблять маневри?

— Ми страшно любим жовнірів,

ми їм кидаєм квіти,

а врешті... уряд їм платить.
Та тут — хто ж би повірив,
що ді, в смердючій ганчір'ї,
де наші батьки і діти?

Їх закопано
сотнями
у спільних могилах,
оплакано
і все вже по праву...
Чого ж прийшли?
Хто їх покликав?
І хто їм похорон справить? —

Йшли
вулицями,
батальйон за батальйоном,
зогнілі,
зтрупішілі,
без виду,
А кожен
ніс якусь пляму на чолі,
а кожен,
як прапор,
ніс лахи бинтів огидних,
Покрили площі,
городи,
міські плянтації,
на вулицях нап'яли бівуаки...

...Того ж самого дня
з драбинок радіостадій
одлітіли депеші, як птахи:

— Усім! Усім!
З могил встаємо!
Допоможіть нам їх отворити!
Ми,
забиті по різних землях,
Не хочемо більше вмирати! —
Гадаєш:
— Не встануть побиті?
То сон,
бридня нездорова —
Ні!
На майданах,
серед вулиць одкритих
мітинг!
Якийсь жовнір має промову...

2

Страх
волохатою лапою
стукав у вікна.
Позасувано брами.
Віконниці замкнулись.
Але було чуто:
Йшли
ходом монолітним.

Було чуто:
бубни,
спів,
грюкіт
з вулиць.
Йшли
Німці
в касках із кричі.
З-під Verdun.
З-над Сомми.
З-над Марни.
Йшли
задубілі з бельгійських позицій
колоніяльні салдати чорні.
Йшли
блакитні французькі зуави,
потоплені в озерах мазурських росіяни,
австрійці з одинадцяти наступів Шіяви.
Йшли поколоті,
подушені,
спалені вогням,
З полів і лісів,
і з дна океану —
от і усі вже наспіли.
Юрми
під містом, як море, станули.
Грають,
грають
прапори і співи.

Одхід!!

**Могутнім походом
розливаються я
шпроко
землею...**

**— Гей!
Мостом нам
заходи і — сходи!
Ми йдемо!
Ми йдемо!
Ми йдемо!**

З

**Тягнеться військо на захід. Війська до сходу
ідуть.
В пузо Європи, як в бубон, б'є карабін і каблук.
Йдуть здобувати Варшаву, і Париж і Берлін,
далі Рим
В небо грозять кулаками. В небо багнети і дим.
Йдуть, переходять, співають: їм вітчизна цілий
світ
Землі, неба, океани — літа, мільйони, тьма літ.
Цілі сторіччя проходять. Минають пороги епох.
Жаю донеба немає: вмёр, неживий уже бог.**

**Вмер він піснями пробитий. Трупа затягнуть
на суд
Фронт проти неба землею. Всюди фронти тут
будуть.**

4

**Чотири армії, як вістрям поре —
в Рим — в Піренеї — Урал!
Мітраљези! Гармати! Торпеди на море
Прапори на вітер. Урра!!!...**

5

**То не громи
б'ють з високости
в арку ясну перемоги.
То не буря
звалює костюл.
То інша,
крилата змога.
Хрест золотий
над Пантеоном
сколихнувсь,
гпеться
в безсиллі.
Пнуться в небо
руки червоні:
порозбивані арки базплік.
Тріскає криця.**

Йде мов лавина.
І немає їй стриму.
Чути:
б'ють приклади карабіна
в таблиць дванадцять
прав Риму!
Лісом стятим
валиться готик,
в раках
святці
знімають стогін,
мечуть
з вікон горючих бібліотек:
кодекс,
заповіт давній і новий...
Аеропляпи
в небі не викрили бога.
Човни підводні
марне
шукали вже й під морем.
Кричать саудати:
— Брехня!
Нема там нікого!
Сами
наново
світ створим!
Ідуть,
Небо блакитне ближче.
Ідуть,

Кожний є богом.
Несуть на вогнище
прапори,
хрести,
на вогонь не жаліють старого.
Горить.
Заграва небо все криє.
Блеск
червоний
б'є вздовж і вшир.

Земле наша!
Земле нічия!
Мир!
Мир!
Мир!

6

Тоді,
як більше ніхто не поділить
батьківщину світа,
як згинуть межі,
вернуть вони,
янголи білі
в світлій, розкішній одежі.
Дарма,
що рот зогнилий,
що очі хробак їм виїв —

повернуть
до своїх млих,
а ті
звиснуть на шнях.
Не з ями:
з далеких мандрів
вернуть додому знову.
Земля
задвіте, як троянда,
цвітом гарячим —
Л ю б о в'ю.

ЗМІСТ

elib.npnu.org

ВЕСНЯНИЙ ДЕНЬ

	Стор.
Вчора	7
З чорновому	8
Мамо	9
Годі	11

ВОНИ В ТЮРМІ

Для неї Жовтень ще не еходив	15
Під'яремній Україні I. Незай	17
II. Лист	18
III. Ми йдемо	19
Нотатки поета I. Галичина горить	20
II. Звістка	21
III. Весна	21
До Галичини	23
Повідь у Галичині	25
З десятим Жовтнем	27
Весна	27
Воня в тюрмі	31
У сні я гірко плакав	33
На перше Травня	35
Ранкова пісня	39
Дівчинка й мати	41
I снілось мені	42
До десятиріччя смерти Франка	44
За сволюком на покуті	46
Переселенець	48
Коломийка	50
Раби	52
Критикам крикливих категорій	59

З ГАЛИЦЬКОГО ЛИХОЛІТТЯ

До літопису галицького лихоліття	63
По війні	65

	Стор.
Три брати	66
Нову різню готує захід	68

ЗАОРАНІ МЕЖІ

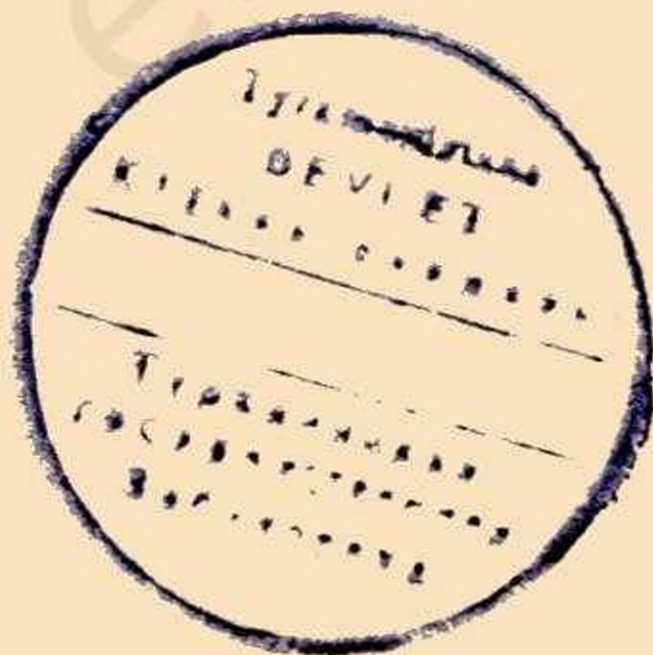
Жнива I — III	73
Сінокіс I — II	77
До 8 березня	80
Нове село	82

ЩО ДЕНЬ НЕСЕ

Кучерявий ранок	95
В дорозі	96
Народні пісні	98
Налягли літа	100
Знову	102
Таке	103
Похоронна	104
На трамваї	106
Осіньна дума	108
Весняне	110
Пізній гість	112
Релігія	112
Одвертий лист	116

З ПОЛЬСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ПОЕЗІЇ

Заручники. <i>Б. Ясенською</i>	123
Остання війна. <i>В. Броневського</i>	128

522348

elible.nplu.org